

Rigsombudsmanden i Grønland

Nuuk, den 8. maj 2023

Orientering nr. 08/2023

Drøftelser om kolonitid og løsrivelse fra Danmark

Op til offentliggørelsen af forfatningskommissionens betænkning har Inatsisartut haft to forespørgselsdebatter foranlediget af partiet Atassut, der omhandler forholdet til Danmark. Overskrifterne til forespørgselsdebatterne var: ” Forslag til forespørgselsdebat om hvad vi kan gøre for at overkomme traumer fra kolonitiden? Hvad forventer vi, at Danmark gør?” og ”Forslag til forespørgselsdebat om man skal betragte løsrivelse fra Danmark for at være mere værd end menneskets liv”, der blev behandlet hhv. den 19. april 2023 og den 27. april 2023.

Drøftelserne viser, at der på tværs af partierne er et ønske om selvstændighed, men tidshorizonten herfor er forskellig. Emnerne juridisk faderløse, tvangsflytningen, de 22 grønlandske børn, der blev sendt til Danmark i 1951, spiralsagen, grundlovsændringen i 1953 er også emner, som fylder meget i alle partier, og som, alle er enige om, skal afdækkes for at kunne komme videre. I debatterne kommer flere af partierne også ind på, hvornår de ser, at Grønland er klar til selvstændighed. IA's ordfører Asiü Chemnits Narup siger i hendes ordførerindlæg, at IA ønsker at gå mod selvstændighed, men at det absolut ikke må være på bekostning af velfærd og de enkeltes sundhed, hvor Pele Broberg fra Naaleraq ser det som en selvfølge, at Inuit skal være selvstændige. Bilag 1 indeholder en kort gengivelse af hovedpunkterne i partiernes politiske tilkendegivelser.

Forfatningskommissionens betænkning overdraget til Inatsisartut

Fredag den 28. april 2023 blev forfatningskommissionens betænkning overdraget til Inatsisartut. Det skete ved en ceremoni, som foregik på Grønlands Universitet, Ilimmarfik.

Formand for forfatningskommissionen, Ineqi Kielsen (S), indledte ceremonien med at takke alle, der har deltaget i arbejdet med forfatningsforslaget.

Formand for Naalakkersuisut, Múte B. Egede (IA), var en af taleholderne, og han sagde: ”*Vejen har været lang og der har været mange bump på vejen. Dog har det ikke været en hindring for det videre forløb. Nu kan vi med ro overdrage det videre arbejde til Inatsisartut, og det er nu op til dem at beslutte, hvor vejen skal fortsætte hen.*”

Formand for Inatsisartut, Kim Kielsen (S), takkede for udkastet og lagde i sin tale vægt på, at debatten skal videreføres af de unge i befolkningen, idet en forfatning skal tage hensyn til de kommende generationer.

Forfatningsforslaget indeholder 49 paragraffer fordelt på 11 kapitler, (se bilag 2, der er et ekstrakt af betænkningen og indeholder en oversættelse til dansk af selve forfatningsforslagets bestemmelser). På flere områder er kommissionen dog ikke nået frem til en konklusion, og en stor del af bemærkningerne til lovudkastet er endnu ikke oversat til dansk. Forfatningsforslaget indeholder bl.a. bestemmelser om magtens tredeling, statsborgerskab, menneskerettigheder, herunder en bestemmelse om barnets rettigheder, Inatsisartut, Naalakkersuisut, den dømmende magt og om udenrigspolitik og internationale forhold. Forslaget forholder sig endvidere til emner som statsoverhoved, udnyttelse af ressourcerne i Grønland, samarbejde med andre stater, herunder om forsvars- sikkerhedsanliggender, suverænitetsafgivelse, herunder som grundlag for et muligt free associationsamarbejde med en anden stat, det grønlandske territorium og dødsstraf, som aldrig skal kunne indføres. Foruden de enkelte paragraffer indeholder forfatningsudkastet en præambel, som bl.a. indeholder en beskrivelse af det grønlandske folk, dets rødder og kulturelle egenart og det grønlandske samfunds overordnede værdier, herunder princippet om folkeligt fællesje af hele landet, havet og alle ressourcer. Forfatningskommissionens betænkning har efter offentliggørelsen fremkaldt reaktioner fra alle partier og fra flere tidligere politikere (se bilag 3).

Revisionsundersøgelse af Forfatningskommissionens brug af midler

I forbindelse med offentliggørelsen af forfatningskommissionens betænkning er en revisionsrapport om forfatningskommissionens økonomiske dispositioner blevet fremlagt. Rapporten blev bestilt af Formandens Departement sidste år, idet der var mistanke om, hvorvidt reglerne for brug af midler var overtrådt. Revisionsundersøgelsen, foretaget af EY Grønland, der har været klar siden efteråret, viser bl.a. at *"de udbetalte vederlag ikke er et udtryk for sparsommelig adfærd"*, ligesom kommissoriets opdrag om borgerinddragelse nærmere havde karakter af borgeroplysning.

Monopol på tapning af øl og sodavand ophører med udgangen af 2023

Den 28. april 2023 meddelte ejerne, Kommuneqarfik Sermersooq, Carlsberg og Royal Unibrev at de har besluttet at afvikle Nuuk Imeq (et øl og sodavandstapperi i Nuuk) den 31. december 2023. Dermed skal 45 medarbejdere ud at finde andet arbejde. Ejerne af Nuuk Imeq begrundet deres afvikling med en beslutning, som Inatsisartut tog i efteråret 2022, om indførelse af nye emballageregler. Det vil i praksis sige, at Nuuk Imeqs monopol kommer til at ophøre, fordi det bliver tilladt at sælge øl og sodavand på dåse, plast- og glasflaske uanset facon og størrelse, så længe emballagen indgår i returpantssystemet. Bestyrelsesformand for Nuuk Imeq, Kuupik V. Kleist siger i et interview til KNR TV den 28. april 2023, at det er ejernes vurdering, at Nuuk Imeqs produkter ikke vil kunne konkurrere med importerede produkter.

Grønlands Erhverv har fået ny formand

På arbejdsgiverorganisationen Grønlands Erhvervs (GE) ordinære delegeretmøde lørdag den 29. april 2023 sagde foreningen farvel til Henrik Leth som formand efter mere end et årti på posten. Henrik Leth indtager i stedet direktørstolen i Polar Seafood Danmark og vil fortsat være en del af GE's brancheudvalg for Fiskeri og Eksporterhverv. Kristine Berthelsen Winberg er valgt til ny formand i GE. Kristine Berthelsen Winberg er bl.a. kendt som en stærk leder med en solid forankring i den grønlandske kultur og en passion for grønlandsk erhverv og grønlandsk udvikling imod mere velstand, fremdrift og bæredygtig vækst.

Grønland vil bruge data fra rummet

Grønlands Forundersøgelser (ASIAQ), der bl.a. laver målinger af vandressourcer, klima monitoreringer, jordbundsundersøgelser og landmålinger af byggeprojekter, har indgået et samarbejde med den Europæiske Rumorganisation (ESA) og DTU-space. Denne samarbejdsaftale blev indgået i forbindelse med afholdelse af konferencen Mapping Arctic, som blev afholdt i Nuuk i dagene 24. – 27. april 2023. Naalakkersuisoq for Landbrug, Selvforsyning, Energi og Miljø, Kalistat Lund (IA), ESA, DTU-space og ASIAQ udtrykte stor interesse for at fremme samarbejdet, således at det bliver muligt at udforme flere projekter, der skal afdække ændringerne i det fysiske miljø i Grønland og dermed gøre det muligt at forstå globale natur- og klimaforandringer og på den baggrund iværksætte tiltag for at passe på jorden.